

Nefndarálit

um frumvarp til laga um breytingu á lögum um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands og lögum um stjórn fiskveiða (veiðistjórn grásleppu).

Frá 1. minni hluta atvinnuveganefndar.

Við allar breytingar á lögum um stjórn fiskveiða er mikilvægt að hafa það grundvallarstef í huga að líta ber á sjávarauðlindina sem sameiginlega og ævarandi eign íslensku þjóðarinnar. Í íslenska aflamarkskerfinu, eins og það er skilgreint í lögum um stjórn fiskveiða, felst takmörkun á þessum rétti þjóðarinnar þar sem aflaheimildum er úthlutað með hætti sem færir fáum aðilum langvarandi eignarráð yfir sameiginlegum auðlindum þjóðarinnar og heimild til ráðstöfunar á þeim.

Engu að síður er núverandi kerfi það sem íslenska þjóðin býr við og mikilvægt að gæta þess að öll lagasetning byggist á þeim raunveruleika sem núverandi lagaumhverfi býður upp á.

Í frumvarpinu er lagt til að heimilað verði að úthluta aflahlutdeild til veiða á grásleppu. Sambærilegt mál, en þá einnig með ákvæðum um sandkola og hryggleysingja, var áður til meðferðar á 151. löggjafarþingi en varð ekki útrætt. Við framlagningu málsins á 152. löggjafarþingi voru felld út ákvæði er varða hlutdeildarsetningu grásleppu, en þess í stað staðfest hlutdeildarsetning á sandkola og hryggleysingjum. Á 153. löggjafarþingi var frumvarp um veiðistjórn grásleppu lagt fram, en náði ekki fram að ganga. Frumvarpið nú er nær óbreytt frá fyrra löggjafarþingi.

Þegar væntingar eru til þess að slík kvótasetning kunni að fara fram skapar það hvata til kappveiða þar sem veiðimenn keppast við að ná veiðireynslu sem verði grundvöllur til kvótaúthlutunar. Slíkt er afar óheppilegt, bæði fyrir sjómenn sem leggja á sig aukna vinnu og aukna slyshættu, en einnig fyrir nytjastofninn sjálfan. Leggur 1. minni hluti áherslu á að hugað verði að því hvernig megi draga úr kappveiðum á meðan ráðherra hefur aflahlutdeildarsetningu í undirbúningi.

Útvíkkun kvótakerfisins.

Grundvallaratriði við fiskveiðistjórn er að viðhöfð sé vísindaleg stjórn á því hvaða veiði er heimilud og hvernig aflahlutdeild er úthlutað. Það er nauðsynlegt til að vernda nytjastofna við Íslandsstrendur, stuðla að sjálfbærum veiðum og standa vörð um atvinnu þeirra sem stunda veiðar. Við útvíkkun kvótakerfisins, eins og þá sem lögð er til með kvótasetningu grásleppu, vakna þó spurningar um grundvöll kerfisins sem byggt er á. Óumdeilt er að núverandi fiskveiðistjórnarkerfi, þar sem aflahlutdeild er úthlutað á grundvelli veiðireynslu og þar sem framsal aflahlutdeildar er heimilað, hefur leitt til þess að yfirráð yfir sjávarauðlindum landsins hafa safnast á fáar hendur. Fáir aðilar hafa nú mikil yfirráð í íslenskum sjávarútvegi og njóta þeirra takmörkuðu eignarréttinda sem aflahlutdeild fylgir, sem er þó ekki takmarkaðri en svo að þeir geta nokkurn veginn gengið að nýtingu hennar vísri um ókomna tíð. Hagnýting auðlindanna er þar með orðin nokkurs konar einkamál þessarar konungsfjölskyldu ís-

lenska fiskveiðistjórnarkerfisins. Það að færa fleiri nytjastofna undir þetta sama kerfi mun að lokum leiða til sömu samþjöppunar og sést hefur í öðrum nytjastofnum.

Veiðireynsla sem grundvöllur aflahlutdeildar.

Um þá aðferð að úthluta aflahlutdeild á grundvelli veiðireynslu má segja að hún verðlauni frumkvöðla innan greinarinnar og þá sem hafa lagt á sig vinnu við að útfæra nýjar aðferðir til veiða og nýtingar á nýjum nytjastofnum. Það er jákvæður hvati sem er mikilvægur í hvers konar nýsköpunarumhverfi. Á hinn bóginn, þegar um er að ræða nytjastofn sem hefur verið veiddur um áratugabil, verður að líta til þess að slíkt kann að torvela nýliðun í greininni seinna jafnframt því sem það býr til mjög óæskilega hvata við veiðar á tegundum sem ekki hafa enn verið kvótasettar. Slíkt getur orsakað kappveiðar í aðdraganda lagasetningar þar sem útgerðir keppast við að auka veiðireynslu til að auka aflahlutdeild sína. Þessi ákefð er fylgifyrkur þess ófullkomna kerfis sem við búum við, þar sem tímabundin veiðireynsla skapar í raun varanlega nýtingarheimild, og verðmæti aflahlutdeildarinnar endurspeglar það. Ef hlutdeildin væri ekki varanleg væri hvatinn til kappveiða ekki jafn afgerandi.

Það sem er þó alvarlegast við núverandi kerfi um úthlutun aflahlutdeildar er eflaust að í því felst gjöf á því sem er í raun varanleg nýtingarheimild á sameiginlegri auðlind þjóðarinnar, sem hefur mjög mikið fjárhagslegt verðmæti, án nokkurs endurgjalds. Útgerðir greiða árleg veiðigjöld fyrir nýtingu hvers árs í sumum nytjastofnum, en ekkert gjald er innheimt fyrir upprunalegu kvótaúthlutunina, sem stríðir gegn þeirri grundvallarhugmynd að auðlindir lands og sjávar séu sameign þjóðarinnar.

Lokaorð.

Markmið laga um stjórn fiskveiða er að stuðla að verndun og hagkvæmri nýtingu þeirra og tryggja með því trausta atvinnu og byggð í landinu. Að mati 1. minni hluta gengur frumvarpið þvert á markmið laganna um vernd fiskstofna, almannahag og byggðasjónarmið og snýr frekar að því að útvíkka núverandi fiskveiðistjórnarkerfi sem hefur sætt vaxandi gagnrýni almennings um árabíl. Kvótakerfið er mannanna verk og ekki meitlað í stein. Við alla endurskoðun, breytingu eða útvíkkun á því verða hlutaðeigandi að þora að spyrja sig hvort kerfið þjóni heildarhagsmunum þjóðarinnar. Ef svo er ekki verða stjórnámálmenn að hafa til þess þor og hugrekki að gera þær breytingar á kerfinu sem þörf er á. 1. minni hluti telur ljóst að núverandi fiskveiðistjórnarkerfi þjóni ekki heildarhagsmunum þjóðarinnar og hafi aukið misskiptingu í íslensku samfélagi.

Alþingi, 12. júní 2024.

Gísli Rafn Ólafsson.